

DERS DIŞI OKUL SPOR ETKİNLİKLERİ VE YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ*

Zekai PEHLİVAN

Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü

ÖZET

Bu araştırmanın genel amacı, ortaöğretim kurumlarında (devlet ve özel) ders dışı okul spor etkinliklerinin mevcut durum ve sorunlarının araştırılması ve buna bağlı olarak da ders dışı okul spor etkinliklerinin sorunlarının çözümüne yönelik yeni bir örgütlenme modeli geliştirmektir. Araştırmanın evrenini 1995 yılı itibarıyla, 76 il ve ilçelerindeki devlet liselerinde görev yapan 2132; ve 74 özel genel lisede görev yapan 202 olmak üzere toplam 2334 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise bu okullarda görev yapan 1108 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Geçerli anket formu oranı % 54.5'dir (603 anket). Elde edilen verilerin istatistikî çözümünde yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{X}$), t testi ve Ki-Kare Bağımsızlık Testi (χ^2) kullanılmıştır.

*Öğretmenlerin % 43.6'sı ders dışı okul spor etkinliklerinin "genel eğitimin ve sporun amaçlarına uygun biçimde yapılmadığını" belirtmişlerdir. "Fazlasıyla uygun" bulanların oranı ise % 8.4'dür. Bu dağılım okul türü bakımından anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Öğretmenlerin % 59.5'i okul spor etkinliklerinin hem "yarışma-şenlik, turnuva ve şölen" biçiminde organize edilmesini isterken, sadece "yarışma" biçiminde organize edilmesini isteyenlerin oranı % 15.9'dur. Bu dağılım okul türü bakımından istatistikî olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$). Öğretmenlerin toplam % 60.2'si okul sporunun yeniden örgütlenmesinin "çok gerekli" olduğunu belirtmişlerdir. Okul spor etkinliklerinin "**Okul Spor Kulüpleri-Fede-***

(*) Bu çalışmanın bir kısmı 6-7 Aralık 1996 tarihlerinde yapılan 3. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri

rasyon ve Konfederasyon" biçiminde örgütlenmesi gerektiği görüşüne "çok katılanlar"ın oranı % 67.4'dür. Bu oran okul türü bakımından istatistiki olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$). Elde edilen bulgular ve öğretmenlerin önerileri ışığında, ders dışı okul spor etkinlikleri için; "okul spor kulüpleri" biçiminde yeni bir model önerisi araştırmacının düşüncesi olarak geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Beden eğitimi öğretmenleri, ders dışı okul spor etkinlikleri, okul spor kulüpleri.*

FREE-TIME SCHOOL SPORT ACTIVITES AND THEIR REORGANIZATION ABSTRACT

The general purpose of this research is to describe the existing conditions and the problems of free-time school sport activities and, in this context, to develop a new model of organization to solve the problems of private and public schools in secondary education. Population of the research, for the time of 1995, consists total of 2334 physical education teachers that 2132 of them works in public schools around 76 provincial centers and towns and 202 of them works in 74 private high school (Çobanoğlu, 1992; DİE, 1994). Sample group consists 1108 physical education teachers that works in these schools. Raw data are collected with a questionnaire. Valid percent of the questionnaire is 54.5 (603 ones). Percentage (%), arithmetic mean ($\bar{X}$), t-test and chi-square (X^2) are used for statistical analysis of the raw data.

Forty three point six percent (43.6 %) of teachers argues that free-time sport activities are "inadequate with general purpose of education and sport". Their 8.4 % argues that these activities are "extremely adequate". This distribution is meaningful in accordance with school type ($p<0.05$). Teachers' 59.5 % also argues that sport activities should be organized in the forms of "competitions-festivals", "tournaments" 15.9 % prefers that "competition" should be free from others. This distribution is statistically meaningless ($p>0.05$). 60.2 % of teachers says it is "very necessary" that school sports should be reorganized. Proportional rate of teachers believes that school sport activities should be organized in the form of "Federation or Confederation of School Sport Clubs" is 67 %. This rate is statistically insignificant ($p>0.05$).

On the basis of these data, researcher advices a new model that emphasize free-time school sport activities organized as "school sport clubs".

Key Words: *Physical education teachers, free-time school sport activities, school sport clubs.*

GİRİŞ

Çağdaş anlamda bir eğitim programı dinamik bir yapıya sahip olup, sadece okulda ve dolayısıyla derslerle sınırlı tutulmayıp, eğitimin genel amaçları doğrultusunda ders dışında da devam ettirilmesi gereken ve bir dizi etkinlikle beraber sonunda da değerlendirmeyi içeren bir süreç olarak ifade edilmektedir (Binbaşıoğlu, 1986; Ertürk, 1986; Varış, 1988). Diğer yandan, "öğrenci merkezli" eğitim ve öğretim anlayışının geçerli olduğu günümüzde, bireysel farklılıkların var olduğu sınıf ortamında istenen düzeyde bir gelişmenin sağlanması da olanaklı görülmemektedir (Bucher, 1987: 17; İpşiroğlu, 1990).

Eğitim programının bir parçası olarak; okulda, ders saatlerinin dışında, eğitimin genel amaçları doğrultusunda, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yönelik, onların kişiliklerini geliştirmek için, okul yönetiminin bilgisi ve rehberliği altında yapılan planlı, programlı ve düzenli çalışmalar (Binbaşıoğlu, 1986) olarak tarif edilen ders dışı etkinlikler, öğrencilerin ilgi ve gerek-

sinmelerini doyurduğu gibi, onların iyi bir yurttaşlık eğitimi kazanmalarına da yardım etmektedir. Okuldaki dersler her ne kadar öğretim programlarına ve öğrencilerin ilgi, istek ve gereksinmelerine göre yapılırsa da, bunların ulaşamadığı noktaların var olduğu kabul edilmektedir. Bu noktalara ulaşmak ve öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına etki edecek davranışların kazandırılması ders dışı etkinliklerle mümkün olabilmektedir.

Bu yüzden ders dışı etkinlikler çocuğun düşünmesine, karar vermesine, bir işi yapmasına ve sonuçlandırmasına olanak vermektedir. Çünkü ders dışındaki etkinlikler sınıf ortamına oranla daha demokratik ve öğrenci merkezlidir (Kışlalı, 1989). Diğer taraftan, ders dışı etkinliklerin bir eğitimsel işlevi de "*okul fobisi*" ve "*okula uyum*" konusunda etkili olmasıdır. Okul fobisi çocuğun okuldan, sosyal etkinliklerden ve öğrenme yaşantılarından uzaklaşmasına neden olduğundan, akademik ve sosyal gelişmeyi ciddi bir biçimde etkilemektedir (Salk, 1990). Çocuğun okul fobisinden kurtulabilmesi için psikoterapi tedavinin yanısıra oyun, spor v.b. gibi ders dışı eğitim etkinliklerine katılması sonucu okula daha fazla bağlanmada, derslerini ve öğretmenlerini sevmeye etkin rol oynamaktadır (Yavuzer, 1992).

Günümüz eğitim programları uygulamasında çocuk ve gencin oyun ve hareket ihtiyacı, beden eğitimi ders saatleri içinde karşılanması mümkün değildir. Bununla birlikte eğitim kurumlarında yeterli ders saati düzeyinde ve istenilen biçimde beden eğitimi dersinin okutulmaması da bu dersten genel eğitimin amaçları doğrultusunda yeterli fayda sağlanamamasına neden olmaktadır (Alemdar, 1991; Pehlivan, 1992). Bundan dolayı okul spor etkinliklerinin dersin dışına taşacak bir biçimde planlanıp organize edilmesi zorunlu olmaktadır.

Ders dışı okul spor etkinliklerine yönelik yapılan araştırma ve incelemeler sınırlı sayıda olmasına rağmen, bu konuda yapılan çalışmalar genelde ders dışı okul sporundan beklenen yararın elde edilemediğini ve bu araştırmalarda gerek yasal düzenlemelerden ve gerekse yönetim uygulamalarından kaynaklanan engellemelerle karşılaştığı açık biçimde belirtilmektedir (Gündüz, 1991; Muratlı ve Bülbül, 1992; Özcanoğlu, 1993).

Bu çalışmanın genel amacı; eğitim programı açısından "devlet" ve "özel" ortaöğretim kurumlarında görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin, ders dışı okul sporuna yönelik görüş ve düşüncelerini araştırmak, ve buna bağlı olarak, ders dışı okul spor etkinliklerinin sorunlarının çözümüne yönelik yeni bir örgütlenme modeli geliştirmektir.

YÖNTEM

Betimsel türde ve 1995 yılında organize edilen bu araştırma, bütün coğrafi bölgeleri kapsayacak biçimde planlanmıştır. Araştırmanın evrenini 76 il ve bunlara bağlı ilçelerdeki devlet genel liselerinde görev yapan 2132 ve 74 özel genel lisede görev yapan 202 olmak üzere toplam 2334 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır (DİE, 1994; Çobanoğlu, 1992). Araştırmanın örneklemini; kalkınmışlık düzeyine (kalkınmış, orta düzeyde kalkınmış ve kalkınmakta olan) göre seçilen (Resmi Gazete, 1992; KOSGEB, 1992) 34 ildeki 289 devlet ve 74 özel lisede görev yapan (906 resmi, 202 özel) toplam 1108 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verileri; araştırmacı tarafından uzman kanısı alınarak hazırlanmış ve ön uygu-

Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri

lama olarak 14 beden eğitimi öğretmeni ve üç alan dışı (iki eğitim bilimleri, bir sosyoloji) olmak üzere toplam 17 kişinin görüşlerine belirli aralıklarla (10-15 gün) başvurulduktan sonra gerekli düzeltmeler yapılarak çoğaltılmasına karar verilmiş olan "anket formu" ile toplanmıştır. Anket formu; "öğretmenleri tanımlayıcı bilgiler", "ders dışı okul spor etkinliklerine ilişkin öğretmen görüşleri" ve "ders dışı okul spor etkinliklerinin yeniden örgütlenmesine yönelik öğretmen görüşlerini" toplayabilecek biçimde olmak üzere üç bölümden ve 49 sorudan oluşturulmuştur. Posta yoluyla gönderilen anket formlarının geriye dönen ve geçerli anketlerin oranı devlet liselerinde % 53.6 (n: 486), özel liselerde ise % 58.0 (n: 117) düzeyinde gerçekleşmiştir. Toplam geçerli anket sayısı 603 ve oranı % 55.8'dir.

Araştırmada elde edilen verilerin çözümünde StatView ^{TM512} paket program kullanılmış ve dağılımlara ilişkin yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (s) istatistikleri elde edilmiştir. Tanımlayıcı istatistik olarak aritmetik ortalama kullanıldığında ilgili dağılım standart sapma ile birlikte verilmiştir ($\bar{X}\pm S$). Gruplararası karşılaştırmalarda "iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi (t testi) ve Ki-Kare (X^2) testleri kullanılmıştır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 1993: 156). "Çoklu Yanıt" verilen tablolarda yorumlar sadece yüzdeler yardımıyla yapılmıştır. Verilerin analizinde hata payı olarak 0.05 düzeyi alınmıştır.

BULGULAR

1. Öğretmenlere İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Tablo 1'de araştırmaya katılan öğretmenlerin okul türüne göre cinsiyet, hizmet yılı, haftalık ders yükleri ve çalıştıkları okulda spor salonuna sahip olup olmama durumlarına yönelik bulgular ve istatistik analizleri yer almaktadır.

Tablo 1. Tanımlayıcı bulgular

Değişkenler	Devlet Lisesi		Özel Lise		Toplam		İstatistik analizleri
	n	%	n	%	N	%	
Cinsiyet							
Erkek	353	82.9	73	17.1	426	70.6	sd: 1, X^2 : 4.769
Bayan	133	75.2	44	24.8	177	29.4	p<0.05
Spor salonu							
Var	160	32.9	79	67.5	239	39.6	sd: 1, X^2 : 47.18
Yok	326	67.1	38	32.5	364	60.4	p<0.05
Toplam	486	80.6	117	19.4	603	100.0	
Hizmet yılı ($\bar{X}\pm S$)	13.3±6.3		11.2±6.6		12.3±6.3		sd: 116, t: 3.113, p<0.05
Ders yükü ($\bar{X}\pm S$)	22.5±5.5		19.7±6.0		21.1±5.9		sd: 116, t: 2.014, p<0.05

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin % 80.6'sı devlet lisesinde ve % 19.4'ü de özel lisede çalışmaktadır. Öğretmenlerin % 70.6'sı "erkek", % 29.4'ü "bayan"dır. Toplam olarak öğretmenlerin % 39.6'sı spor salonuna sahip okulda görev yapmaktadır. Bu oran devlet liselerinde % 32.9, özel liselerde ise % 67.5 olarak daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Devlet liselerinde çalışan öğretmenlerin hizmet yılı ortalaması $\bar{X}$:13.3±6.3, özel liselerin ortalaması ise $\bar{X}$:11.2±6.6'dır. İki grubun hizmet yılı ortalamaları devlet okulları lehine istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Devlet okulunda çalışan öğretmenlerin haftalık ders yükü ortalaması $\bar{X}$: 22.5±5.5, özel okulda ise $\bar{X}$: 19.7±6.0 düzeyindedir. Bu ortalamalar (hizmet yılı ve ders yükü) arasındaki fark da yine istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 2'de araştırmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları okul türüne göre sahip oldukları spor tesisi durumuna yönelik dağılım bulunmaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin sahip olduğu spor tesisi durumu

Spor tesisi	Devlet Lisesi		Özel Lise		Toplam *	
	n	%	n	%	N	%
Açık voleybol	336	69.1	81	67.3	411	68.1
Spor salonu	160	32.9	79	67.5	239	39.6
Futbol	150	30.8	48	41.0	198	32.8
Açık basketbol	112	23.0	67	57.3	179	29.7
Diğer	55	11.3	46	39.3	107	17.7
Toplam	813		321		1134	

(*) Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdelere; n: 486, n: 117 ve N: 603 üzerinden alınmıştır.

Tablo 2'de öğretmenler sırasıyla "açık voleybol", "spor salonu", "futbol", ve "açık basketbol" tesislerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ancak bu genel sıralama okul türü olarak bakıldığında farklılık göstermektedir. Özel okulda çalışan öğretmenler ilk sırada "spor salonu"na sahip oldukları bulunmuştur.

Araştırmaya katılan bütün beden eğitimi öğretmenlerinin % 64'ü okullarda çocuk ve genç hareket ihtiyacını karşılamada beden eğitimi derslerinin "yetersiz" olduğunu belirtmişlerdir.

2. Ders Dışı Okul Spor Etkinliklerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Bu bölümde; araştırmaya katılan öğretmenler ders dışı spor etkinliklerinin gerekliliğine, yapılış amacına, organizasyon biçimine, öğrencinin akademik başarısını nasıl etkilediğine, öğretmen ve öğrenci katılımını engelleyen faktörler ve sorunlarını içeren öğretmen görüşlerine yönelik bulgular yer almaktadır.

Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri

Araştırmaya katılan bütün öğretmenlerin % 91.7'si ders dışı okul spor etkinliklerinin "gerekliliğine" inandıklarını ifade etmişlerdir. Okul türü bakımından istatistiksel olarak anlamsız bulunan bu farklılık ($p>0.05$), her iki grupta görev yapan öğretmenlerin bu gereklilik konusunda aynı görüşü paylaştıkları biçiminde yorumlanabilir.

Tablo 3'de ülke genelinde ders dışı okul spor etkinliklerinin genel eğitimin ve sporun amaçlarına ne oranda uygun yapıldığına yönelik öğretmen görüşlerinin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3. Ders dışı sportif etkinliklerin genel eğitimin amacına uygun yapıлып yapılmadığına ilişkin öğretmen görüşleri.

Öğretmen Görüşleri	Devlet Lisesi		Özel Lise		Toplam	
	n	%	n	%	N	%
Uygun yapıyor	111	22.8	53	45.3	164	27.2
Uygun yapılmıyor	375	77.2	64	54.7	439	72.8
Toplam	486	60.6	117	19.4	603	100.0

Sd: 1, X^2 : 24.024, $P<0.05$

Tablo 3'de öğretmenlerin % 72.8'i ders dışı sportif etkinliklerin genel eğitimin amacına "uygun yapılmadığını" belirtirken, "uygun yapıldığını" ileri sürenlerin oranı % 27.2 olarak bulunmuştur. Okul türü bakımından bu dağılım istatistiksel olarak analiz edildiğinde anlamlı bulunmuştur. Her iki gruptaki öğretmenlerin aynı görüşü paylaşmadıkları söylenebilir.

Tablo 4'de araştırmaya katılan öğretmenlerin ders dışı okul spor etkinliklerinin hangi amaçlara yönelik yapıldığına ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4: Okul spor etkinliklerinin yapılış amacı

Öğretmen Görüşleri	Devlet Lisesi		Özel Lise		Toplam*	
	n	%	n	%	N	%
1. Spor yapma alışkanlığı kazandırmak	351	72.2	74	63.2	425	70.5
2. Çocuğun hareket ve oyun ihtiyacını gidermek	194	39.9	33	28.2	227	37.6

Pehlivan

3. Boş zamanı değerlendirmek	162	33.3	47	40.2	209	34.6
4. Genel eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek	159	32.7	42	35.9	201	33.3
5. Reklam, derece, ödül ve doyum sağlamak	141	29.0	51	43.6	192	31.8
6. Elit sporcu yetiştirmek	145	29.8	29	24.8	174	28.8
7. Alt yapı oluşturmak	135	27.7	38	32.4	173	28.7
8. Egzersiz ücreti alabilmek, maddi kazanç sağlamak	103	21.2	22	18.8	125	20.7
9. Diğer	16	3.3	5	4.3	21	3.5
Toplam	1406		342		1748	

(*) Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdeler; n: 486, n: 117 ve N: 603 üzerinden alınmıştır.

Tablo 4'Te öğretmenlerin ders dışı etkinlikler hangi amaçlara yönelik yapıldığına ilişkin görüş belirtirken; her iki grup öğretmenlerin birinci sırada öğrencilere "*spor yapma alışkanlığı kazandırma*", devlet liselerindeki öğretmenler ikinci sırada "*çocuğun hareket ve oyun ihtiyacını gidermek*" biçiminde görüş belirtmiş olmalarına karşılık, özel liselerde ikinci sırada "*reklam, derece, ödül almak ve doyum sağlamak*" olduğu bulunmuştur. Her iki okul türünde de üçüncü sırada "*boş zamanları değerlendirmek*", dördüncü sırada da "*genel eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek*" yer almaktadır. Öğretmenler "diğer" bölümünde; "*zorunluluktan*", "*okul yönetimiyle iyi geçinmek*", "*yasak savmak*", "*okul disiplini sağlamak*" ve "*eğitim dışı amaçların*" bulunduğunu bildirmişlerdir.

Tablo 5'de ders dışı okul spor organizasyonlarının yapılaş biçimine yönelik öğretmen görüşleri verilmiştir.

Tablo 5. Ders dışı okul spor etkinliklerinin organizasyon biçimi.

Organizasyon biçimi	Devlet Lisesi		Özel Lise		Toplam	
	n	%	n	%	N	%
Yarışma biçiminde	72	14.8	24	20.5	96	15.9
Şenlik ve turnuva biçiminde	125	25.7	23	19.7	148	24.6
Her ikisi biçiminde	289	59.5	70	59.8	359	59.5
Toplam	486	100.0	117	100.0	603	100.0

Sd: 2, χ^2 : 3.337, $p > 0.05$

Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri

Tablo 5'den de anlaşılacağı gibi öğretmenlerin % 59.5'i ders dışı okul spor faaliyetlerinin hem "yarışma" ve hem de "şenlik ve turnuva" biçiminde organize edilmesi gerektiği görüşündedirler. Ancak bu dağılım okul türü bakımından istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu analiz, okul türü bakımından öğretmenlerin farklı düşünmedikleri anlamına gelmektedir.

Genel olarak öğretmenlerin % 75.2'si sportif faaliyetlere katılımın öğrencinin "akademik başarısını artırır", % 16.2'si "başarılı etkilememekte" biçiminde görüş belirtirken, "başarılı düşürür" düşüncesinde olanların oranı % 8.6'dır. Bu konudaki görüş farklılıkları okul türü değişkeni açısından istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur (Sd: 2, X^2 : 6.762, $p < 0.05$).

Tablo 6'da ders dışı okul spor etkinliklerine öğrenci katılımını engelleyen faktörlere yönelik öğretmen görüşlerinin okul türüne göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 6. Okul spor etkinliklerine öğrenci katılımını engelleyen faktörler.

Faktörler	Devlet Lisesi		Özel Lise		Toplam *	
	n	%	n	%	N	%
1. Öğretmenlerin isteksizliği	442	90.9	100	94.0	542	91.5
2. Başarısız olma korkusu	311	63.9	75	64.1	386	64.0
3. Araç, gereç, salon yetersizliği	225	46.3	47	40.1	272	45.1
4. Ders yükünün fazlalığı	173	35.6	73	62.4	246	40.8
5. Velilerin ilgisizliği	158	32.5	31	26.5	189	31.3
6. Üniversiteye hazırlık kursları	143	29.4	41	35.0	184	30.5
7. Okul yönetiminin ilgisizliği	134	27.5	17	14.5	151	25.0
8. Başarının ödüllendirilmemesi	87	17.9	6	5.1	93	15.4
9. Okulun spor kültürünün eksikliği	66	13.6	17	14.5	83	13.4
Toplam	1739		407		2146	

(*) Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdeler; n: 486, n: 117 ve N: 603 üzerinden alınmıştır.

Tablo 6'da öğretmenler ders dışı okul spor etkinliklerine öğrenci katılımını engelleyen faktörlerin birinci sırasında, "öğretmenlerin isteksizliği"ni, ikinci sırada ise; "dersten başarısız olma korkusu"nun geldiğini göstermişlerdir. Devlet okullarında üçüncü sırada "araç-gereç ve salon yetersizliği" gösterilirken, özel okullarda bu sırayı "öğrencilerin ders yüklerinin fazlalığı" almıştır.

Tablo 7'de okul türü değişkenine göre, ders dışı okul spor etkinliklerine öğretmenlerin katılımını engelleyen faktörlerin neler olduğuna yönelik öğretmen görüşlerinin sıralaması verilmiştir.

Tablo 7. Okul spor etkinliklerine öğretmenlerin katılımını engelleyen faktörler

Faktörler	Devlet Lisesi		Özel Lise		Toplam *	
	n	%	n	%	N	%
1. Araç, gereç ve tesis yetersizliği	324	66.6	60	51.3	384	63.7
2. Ders yükünün fazlalığı	213	43.8	63	53.8	276	45.7
3. Okul yönetiminin ilgisizliği	163	33.5	39	33.9	202	33.4
4. Spor kültürü yetersizliği	173	35.6	22	18.8	195	32.3
5. Genel motivasyon yetersizliği	129	26.5	39	33.3	168	27.8
6. Ücretlerin yetersizliği	134	27.6	32	27.3	166	27.5
7. Yöneticilerin alan dışı oluşları	97	19.9	23	19.6	120	19.9
8. Başarının ödüllendirilmemesi	97	19.5	22	18.8	119	19.7
9. Öğretmenin ilgisizliği	81	16.6	29	24.8	110	18.2
Toplam	1411		329		1740	

(*) Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdeler; n: 486, n: 117, N: 603 üzerinden alınmıştır.

Tablo 7'de ders dışı okul spor etkinliklerine öğretmenlerin katılımını engelleyen faktörlerin başında; devlet okullarında "*araç-gereç ve tesis yetersizliği*" gelirken bu faktör özel liselerde ikinci sırayı almaktadır. Özel okullarda birinci sırada ise "*öğretmenlerin ders yüklerinin fazlalığı*" gelmektedir. Bu faktör devlet okullarında ikinci sırada gösterilmiştir. Toplam olarak üçüncü sırada "*okul yönetiminin ilgisizliği*" olduğu bulunmuştur.

Okullararası spor yarışmalarına katılan öğrencilerin sorunlarının birinci sırasında; "*diğer derslerden başarısız olma korkusu*" (% 32.5), ikinci sırada; "*diğer öğretmenlerin olumsuz tutumu*" (% 24.7), üçüncü sırada; "*devamsızlık sorunu*" (% 17.6) ve dördüncü sırada da; "*okul yönetiminin ilgisiz kalışı*" (% 10.8), beşinci sırada; "*velilerin olumsuz tutumları*" (% 9.4), altıncı sırada; "*sakatlanma ve tedavi sorunu*" (% 4.9) bulunmuştur. Okul türü bakımından bu dağılım istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Sd: 5, X²: 6.679, p>0.05). Bu istatistiki sonuç her iki grupta bulunan öğretmenlerin görüşlerinde ortaklık olduğu biçiminde yorumlanabilir.

3. Ders Dışı Okul Spor Faaliyetlerinin Örgütlenmesine Yönelik Bulgular

Okul sporundan beklentileri karşılamada öğretmenler; "Okul Spor Kolları" uygulamasını % 51.2 oranıyla "*yetersiz*", % 28.3 oranıyla "*çok az yeterli*" ve % 20.5 oranıyla da "*yeterli*" olduğu görüşündedirler. Bu dağılım okul türü bakımından istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır (Sd: 2, X²: 5.707, p>0.05). Her iki gruptaki öğretmenler aynı görüşü paylaştıkları anlaşılmaktadır.

Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri

Tablo 8'de araştırmaya katılan öğretmenlerin okullarındaki yetenekli öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri için nasıl bir uygulama yaptıklarına yönelik bulgular verilmiştir.

Tablo 8. Yetenekli öğrenciler için yapılan uygulama biçimi.

Uygulama biçimi	Devlet Lisesi		Özel Lise		Toplam	
	n	%	n	%	N	%
Spor kulübüne gönderiyor	341	70.2	65	55.6	406	67.3
Okul takımlarında tutuyor	105	21.6	43	36.7	148	24.6
Herhangi bir uygulama yapmıyor	40	8.2	9	7.7	49	8.1
Toplam	486	80.6	117	19.4	603	100.0

Sd: 2, X^2 : 11.838, $p < 0.05$

Tablo 8'de okullarda yetenekli öğrencilerin gelişimi için öğretmenlerin toplam olarak % 67.3'ü bu öğrencileri "*amatör spor kulüplerine gönderdiğini*", % 24.6'sı "*okul takımlarında tuttuğunu*", ve % 8.1'i de "*herhangi bir uygulama yapmadığını*" ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu düşünceleri çalıştıkları okul türü bakımından istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Okul türü bakımından öğretmenlerin farklı uygulamalar yaptıkları düşünülebilir.

Öğretmenlerin % 55.9'u okul-kulüp işbirliğinin "*hiç*" yapılmadığını, % 18.2'si "*biraz*" yapıldığını ve % 25.9'u da "*çok fazla*" yapıldığını belirtmişlerdir. Bu bulgulara göre öğretmen görüşleri arasındaki farklılık okul türü bakımından istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır³(Sd: 4, X^2 : 6.095, $p > 0.05$). Her iki okul türündeki öğretmenler aynı görüşü paylaşmaktadırlar.

Toplam olarak okul-kulüp işbirliğini engelleyen faktörler sırasıyla; 1. "*Kulüplerde altyapıya önem verilmeyişi*" (% 63.7); 2. "*Kulüplerde beden eğitimi öğretmenlerinin görev yapmayışi*" (% 61.8); 3. "*Koordinasyon eksikliği*" (% 46.4); 4. "*Kulüp yönetici ve antrenörlerin isteksizliği*" (% 40.0); 5. "*Teşvik ve motivasyon eksikliği*" (% 36.0); 6. "*Yasal yaptırımların olmayışı*" (% 19.4) ve 7. "*Spor kollarının ilgisizliği*" (% 13.9) olduğu bulunmuştur.

Tablo 9'da araştırmaya katılan öğretmenlerin okul spor etkinliklerinin "Okul Spor Kulüpleri-Federasyon ve Konfederasyon" biçiminde yeniden örgütlenmesine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 9. Okul sporunun "Okul Spor Kulüpleri-Federasyon ve Konfederasyon" biçiminde yeniden örgütlenmesine ilişkin öğretmen görüşleri.

Öğretmen görüşleri	Devlet Lisesi		Özel Lise		Toplam	
	n	%	n	%	N	%
Çok katılıyor	144	50.2	54	46.1	406	67.4
Katılıyor	207	42.6	53	45.3	148	24.5
Çok az katılıyor	35	7.2	10	8.6	49	8.1
Toplam	486	80.6	117	19.4	603	100.0

Sd: 2, χ^2 : 0.702, $p>0.05$

Tablo 9'da öğretmenlerin toplam olarak % 67.4'ü okul spor etkinliklerinin "**Okul Spor Kulüpleri-Federasyon ve Konfederasyon**" biçiminde örgütlenmesi gerektiği görüşüne "*çok katıldığını*", % 24.5'i bu görüşe "*katıldığını*" ve % 8.1'i de "*çok az katıldığını*" belirtmişlerdir. Okul türü açısından bu dağılım istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır (Sd: 2, χ^2 : 0.702, $p>0.05$).

Araştırmaya katılan öğretmenlere göre okul spor kulüpleri biçimindeki bir örgütlenme modeli ilk altı sırada şu faydaları sağlayacaktır; 1. "Okul yöneticileri ve veliler sporun içine çekelecektir" (% 47.9); 2. "Öğrenci katılımı sağlanacaktır" (% 42.9); 3. "Öğrenciler kendi kulüplerinde kendi öğretmenleri tarafından eğitilecektir" (% 38.4); 4. "Öğrenci-öğretmen-veli-yönetici iletişimi sağlanacaktır" (% 35.8); 5. "Okulların olanakları verimli kullanılacaktır" (% 29.0); 6. "Performans sporu için kaynak akımı hızlanacaktır" (% 28.8).

Tablo 10'da ders dışı sportif etkinliklere katılımı öğrenci sayısını artırmak için nelerin yapılması gerektiğine yönelik öğretmen görüşlerinin dağılımı okul türüne göre verilmiştir.

Tablo 10. Spora öğrenci katılımını artırmak için neler yapılmalı.

Öğretmen Görüşleri	Resmi Lise		Özel Lise		Toplam *	
	n	%	n	%	N	%
1. Başarılı öğrencileri ödüllendirmek	322	66.2	63	53.8	385	63.8
2. Spor alanlarını çoğaltmak	314	64.6	58	49.5	372	61.7
3. Organizasyonların sayısını artırmak	233	47.9	75	64.1	308	51.0
4. Yeni bir örgütlenme modeli oluşturmak	186	38.3	48	41.0	234	38.8
5. Yarışmaları "tek amaç" olmaktan çıkarmak	159	32.7	52	44.4	211	35.0

Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri

6. Öğretmenleri ödüllendirmek	102	21.0	22	18.8	124	20.5
7. Öğretmen sayısını artırmak	55	11.3	13	11.1	68	11.2
8. Her yarışmada yeni oyunculara yer vermek	48	9.8	11	9.4	59	9.8
Toplam	1419		342		1761	

(*) Birden fazla seçenek işaretlendiği için yüzdeler; n: 486, n: 117 ve N: 603 üzerinden alınmıştır.

Tablo 10'da öğretmenlere göre ders dışı sportif etkinliklere daha fazla öğrencinin katılımını sağlamak için birinci sırada "*başarılı öğrencilerin ödüllendirilmesi*" (% 63.8); ikinci sırada "*spor yapılabilir alanların çoğaltılması*" (% 61.7); üçüncü sırada ise "*okullararası ve okul içi spor organizasyonlarının sayısının artırılması*" (% 51) ağırlıklı olarak belirtilmiştir. Bu sıralama okul türü bakımından ise farklılık göstermektedir.

Tablo 11'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, ülke genelinde her yıl okullar bir hafta boyunca tatil edilerek "19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Şenlikleri" düzenlenmesi önerisine yönelik görüşleri yer almaktadır.

Tablo 11. Öğretmenlerin, Ülke genelinde her yıl okullar bir hafta boyunca tatil edilerek "19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Şenlikleri" düzenlenmesi önerisine yönelik görüşleri.

Öğretmen Görüşleri	Resmi Lise		Özel Lise		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Tamamen katılıyor	380	78.2	88	75.2	468	77.6
2. Kararsız	36	7.4	10	8.6	46	7.6
3. Hiç katılmıyor	70	14.4	19	16.2	89	14.8
Toplam	486	80.6	117	19.4	603	100.0

Sd: 2, χ^2 : 0.438, $p > 0.05$

Tablo 11'de beden eğitimi öğretmenleri % 77.6 oranıyla "her yıl okullar bir hafta boyunca tatil edilerek önce il ve sonra bölge düzeyinde "19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Şenlikleri" düzenlenmesi önerisine "*tamamen katıldığını*" belirtmişlerdir. Bu öneriye "*hiç katılmadıklarını*" bildirenlerin oranı ise % 14.8 olarak bulunmuştur. Bu öneriye verilen yanıtlar okul türü bakımından istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

TARTIŞMA

Günümüz eğitiminde okul programları içerik ve zaman açısından yetersiz kalmaktadır. Ders dışı etkinliklerin amacı bu eksikliği tamamlamaya yardımcı olabilecek niteliktedir (Nixon and Jewett, 1974: 273). Eğitimin devam eden bir süreç olduğu dikkate alındığında, ders dışı etkinliklerin önemi de anlaşılmış olacaktır. Kültür aktarımı, kendini ifade etmenin yanı sıra çocuk ve gencin genel eğitiminde önemli yeri olan oyunun (Huizinga, 1995: 233; Suits, 1995: 100), ders saatleri içerisinde çocuk ve gençlerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumda olmadığından, bu etkinliği dersin dışına taşımak zorunluluğu doğmaktadır. Beden eğitimi öğretmenlerinin bu konuda görüş birliğine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Ders dışı okul spor etkinliklerinin yürütülmesinde araç-gereç, tesis ve personel bakımından özel liselerin devlet liselerinden daha fazla olanağa sahip oldukları görülmektedir (Tablo 2). Ancak, bu fazlalığın istenen düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır (Sümer, 1983: 37). Devlet liselerinin spor tesisi eksikliğini ihmal yüzünden olduğu kabul edilse de, özel liselerde çocuğun eğitiminden öte, özendirici bir unsur olarak bile okulların yapımının planlanmasında spor tesisine yer verilmeyişi, çocuğun eğitiminde sportif etkinliklerin öneminin kavranılmadığını ve özel okulların eğitimden çok ticari bir kaygı taşıdığı söylenebilir.

Öğretmenlerin devlet ve özel okulda çalışıyor olmaları, okul sporunun eğitimsel amaçlarına yönelik görüşlerinde bir farklılık yaratmamıştır. Ayrıca, beden eğitimi öğretmenleri, bugün yapılan ders dışı okul spor etkinliklerinin de "*göstermelik olmaktan öteye bir anlam taşımadığı*" düşüncesindedirler (Tablo 4). Yani, yapılan ders dışı etkinliklerin olması gerektiği biçimde ve coşkuda olmadığı anlaşılmaktadır. "Performans", sporun doğasında olan bir durumdur. Ancak, ders dışı okul spor etkinliklerini sadece "*yarışma*" olarak algılamak ve organize etmek, kazanmak için eğitsel bazı tutum ve davranışlardan uzaklaşmayı beraberinde getirmektedir (Maffulli, 1992: 561; Orhun, 1992: 413). Bu nedenle, Tablo 5'de de görüldüğü gibi öğretmenler, ders dışı spor etkinliklerinden üst düzeyde verim elde edebilmek için yarışmayla birlikte şenlik ve turnuvalar biçimindeki organizasyonların daha eğitsel olabileceği görüşündedirler. Robbins'in (1990: 34) Kanada örneğinde belirttiği gibi; okul spor programları "oyun, dans, rekreasyon, macera ve kültürel işbirliği" gibi alanlarda, yarışmaya fazla özen göstermeden şölen biçiminde yapılıyor olması, bizim bulduğumuz bu bulguyu desteklemektedir.

Eğitimde ve başarıda motivasyon vazgeçilmez bir etmendir (Woolfolk, 1998: 227). Buradan hareketle, ders dışı okul spor etkinliklerine öğrenci katılımını engelleyen etmenlerin başında "*öğretmenlerin isteksizliği*"nin gelmesi (Tablo 6), onların motivasyonlarında önemli bir eksikliğin var olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin katılımını engelleyen etmenlerin başında "*araç-gereç ve malzeme eksikliği*"nin gösterilmesi (Tablo 7), öğretmenin coşku ve isteğinin azalmasına etki edeceği bilinse de, öğretmenlerin "*ödüllendirilmeleri*" durumunda, bu etkinlikleri daha kapsamlı biçimde ve özveriyle sürdürebilecekleri güç, inanç ve istekte olduklarını söyleyebiliriz.

Sporun gelişmesi kulüpleşme ile orantılıdır (Aicinema, 1992: 61). Okullarında yetenekli ve başarılı olan öğrencilerin gelişimi için öğretmenlerin % 76.3'ü bu öğrencileri spor kulüplerine gönderdiğini belirtmiş olmaları (Tablo 8), sporun kalkınmasında kulüplerin önemli birer kurum olduğuna olan inançlarındandır. Ancak, spor kulüplerinin bugünkü yönetim biçimi ve olanakları bu gereksinmeye yanıt verecek durumda görülmemektedir (Bilir, 1987). Beden eğitimi öğretmenleri büyük çoğunlukla, bugünkü örgütlenme biçimiyle bu etkinliklerin belirlenen amaca uygun biçimde yapılabileceğine inanmamaktadırlar (Tablo 3). Aynı zamanda öğretmenler, okul-kulüp işbirliğinin de istenen düzeyde olmadığını ve geliştirilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgu Özmen'in (1976) ortaya koyduğu "aile-okul-kulüp" üçgenini destekler niteliktedir. Bu bağlamda, okul sporunun yeniden "Okul Spor Kulüpleri-Federasyon ve Konfederasyon" biçiminde örgütlenmesi (Tablo 9), öğretmenler tarafından bu eksikliği ortadan kaldıracak en uygun örgütlenme modeli olarak görülmektedir.

Günümüz uygulamalarıyla çocuğun genel eğitiminde spordan daha fazla yararlanılabilemesi için çocuğun ilgi, istek ve yeteneklerini dikkate almak gerekmektedir (Jewett, 1995). Bu nedenle çocuk ve gençleri spora çekmek için okullar bir hafta boyunca tatil edilerek, sadece performansa yönelik değil, bütün çocukların ve okulların katılımıyla festival havası içerisinde spor şenlikleri düzenlenmesinin daha anlamlı ve eğitsel olacağı inancındayız. Öğretmenlerin bu öneriye büyük oranda sıcak bakmaları (Tablo 11), bugün yapılanların öğrenciye istedik davranışları kazandırmada yetersiz kaldığından dolayı olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak; öğretmenler, bugünkü okul sporunun işleyişinden memnun değillerdir. Kendilerine yetki, sorumluluk ve olanak verildiğinde daha başarılı çalışmalar yapabilecekleri söylenebilir. Bunun içinde, öğretmenlerin karar süreçlerine katılımına özen gösterilmesi ve motive edilmeleri önem taşımaktadır. Okul sporunun "Okul Spor Kulüpleri" biçiminde yeniden örgütlenmesi ve bu örgüt aracılığıyla fazla sayıda öğrencinin spora katılımı sonucu, öğrencilerin genel eğitimlerinin yanısıra, performans sporu için altyapı oluşturulabileceğine öğretmenlerin inandıkları ve bunu da başarabilecek istek ve güçte oldukları sonucuna varmaktayız. Bulgular aracılığıyla oluşmuş olan bu yargı sonucunda "Okul Spor Kulüpleri" biçiminde yeni bir model önerisi araştırmacı tarafından geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu bulgular ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Ders dışı okul sporunda, öğrencinin kişilik gelişimi ve ileri yaşlarda spor yapma alışkanlığı edinmesi temel amaç olarak belirlenmeli ve öğretmenler de bu amacı gerçekleştirecek biçimde yetiştirilmelidir.
2. Ders dışı okul spor etkinlikleri sadece yarışmaya yönelik değil, bununla birlikte şenlik, turnuva, şölen v.b biçiminde organize edilmelidir.
3. Yöneticiler, okul spor etkinliklerine fazla sayıda öğrenci katılımını sağlamak için; öğret-

menleri ödüllendirmeli, coşku ve istek yaratmalı, spor yapılabilir alanları çoğaltmalı, organizasyon sayısını artırmalı, öğrencilerin, derslerden ve üniversite sınavlarında başarısız olma korkusunu yenmeleri yönünde önlemler almalıdırlar.

4. Ders dışı spor etkinliklerine öğretmen katılımını sağlamak için; okulların araç-gereç ve tesis bakımından donatılması, okul yöneticilerinin belirlenmesinde ders dışı etkinliklerin eğitsel önemini kavramış kişilerden oluşmasına özen gösterilmeli ve okul yönetiminde beden eğitimi öğretmenlerine yer verilmelidir.
5. Okullarda öğretmen başarısının ölçütü; sadece yarışmalarda derece almak değil, aynı zamanda ders dışı spor etkinliklerine katılan öğrenci sayısına göre olmalıdır.
6. Sportif yarışmalara katılan öğrencileri okul yönetimi teşvik edip ödüllendirmeli, diğer branş öğretmenleri bu öğrencilere sevgi ve ilgi gösterilmeli, öğrencilerin sportif etkinliklere katıldıklarından dolayı "*kayrılan öğrenci*" durumuna düşürülmemesine özen gösterilmelidir.
7. Sadece yılda bir kere yarışma biçimindeki okul spor organizasyonları yeterli olmamaktadır. Bu nedenle, yarışmayı da kapsayacak biçimde ülke genelinde her yıl okullar bir hafta tatil edilerek, önce il ve sonra bölge düzeyinde "**19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Şenlikleri**" düzenlenmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
8. Dernekler kanununda gerekli yasal düzenleme yapılarak bağımsız bir Spor Kulüpleri Kanunu çıkartılmalı ve "**Okul Spor Kulüpleri**" kurulması yolu açılmalıdır. Öğretmenlerden elde edilen görüşler doğrultusunda araştırmacı tarafından tasarlanan okul spor kulüpleri ve örgütlenmesine ilişkin model önerisi aşağıda yer almaktadır.

DERS DIŞI OKUL SPOR ETKİNLİKLERİNİN YENİDEN ÖRGÜTLENMESİNE YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

"Okul Spor Kulüpleri"

1. Gerekçe

Okulların görevi; içinde barındırdığı bireylerin yeteneklerini sonuna kadar kullanabilmeleri için, ilgi duyulan alanlarda gerekli ortamı yaratmaktır. Çocuk ve gencin hareket ve oyun ihtiyacını karşılamak amacıyla bugünkü adıyla okutulan "Beden Eğitimi Dersi" bu ihtiyacı karşılamada yetersiz kalmaktadır. Yetersiz olan Beden Eğitimi dersinde doyuma ulaşamayan öğrenci, ders dışında oluşturulan spor organizasyonlarına katılmak istemektedir. Okul Spor Kolları Yönetmeliği'ne (Resmi Gazete, 1991) göre yapılan bu organizasyonlar öğrencilerin beklentilerini karşılayamamıştır. Çünkü, Okul Spor Kolları özerk bir yapıya sahip olmadığı gibi, okullarda coşku ve katılımı da sağlayamamıştır. Ayrıca, ders dışında yapılan sportif etkinlikler;

Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri

okullararası yarışmalar performansa yönelik olduğundan, öğrenci sayısı ve program içeriği bakımından da sınırlı kalmaktadır.

Diğer taraftan, ülke kaynaklarının verimli kullanımı açısından "**Okul Spor Kulüpleri**" biçiminde bir örgütlenmenin daha etkili olacağı düşünülmüktedir. Şöyle ki; ülke sporunun gelişmesinde kaynak olarak görülen her seviyedeki okullardan spor kulüplerine "**yetenekli**" ve "**yeterli**" sporcu akımı bugüne kadar sağlanamamış ve bu akış tesadüflere bırakılmıştır. Bunun nedeni ise; spor kulüplerindeki antrenör ve yöneticilerin nitelik ve nicelik olarak yetersiz, program içeriğinin düzeysiz ve kulüplerin maddi kaynak sorunu içerisinde bulunmalarıdır. Aynı zamanda, yoğun bir kitleyi içinde barındıran okullara sporun götürülmesi, öğrenciyi teşvik etmek bakımından önemli olduğu kadar, spor eğitiminin daha ehliyetli kişiler tarafından yapılması açısından da önemlidir.

Gerek ülke sporunun kalkınması için yetenek seçimi ve geliştirilmesi, gerekse okul öğrencilerinin genel eğitimlerine yardımcı olunması amacıyla, onları spor ortamlarına çekmek bakımından ders dışı okul spor etkinliklerinin kapsamlı bir biçimde yeniden örgütlenmesi ve yürütülmesi gerekmektedir. Bugüne kadar birçok bilimsel toplantıda okul sporundan yeteri kadar yararlanılamadığı ve yeniden örgütlenmesi gerektiği konusu gündeme getirilmesine rağmen, kapsamlı bir çalışma yapılamamıştır. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla, okul sporuna yönelik oluşturulan "**Okul Spor Kulüpleri**" biçimindeki bir örgütlenme modelinin bu ihtiyacı karşılayacağı inancındayız.

2. Amaç

Ortaöğretim kurumlarında gençlik çağı özelliği taşıyan öğrencilerin genel eğitimlerine ve ülke sporunun kalkınmasına yönelik olarak; ders dışı okul spor etkinliklerinden üstün verim elde edebilmek ve öğrenci katılımını artırmak, okul sporunu özerk ve yasal bir statüye kavuşturmak; öğrenci, öğretmen, veli ve yönetici iletişimini sağlamak ve onları sporun içine çekmek, ülke kaynaklarının okul ve okul sporu için harcanmasını sağlamak, bu modelin genel amacını oluşturmaktadır.

Özel amaçlar:

- * Okulların varolan kaynaklarını saha, salon, araç-gerecini verimli kullanmak.
- * Beden eğitimi öğretmenlerinden yönetici, antrenör, danışman ve uzman olarak faydalanmak ve onlara ek gelir sağlamak.
- * Yetenekli öğrencilerin spor eğitimlerini kendi öğretmenleri ile alışık oldukları okul ortamında yaptırmak.
- * Okul yöneticilerini ve öğrenci velilerini zorunlu olarak sporun içine çekmek.
- * Fazla sayıda öğrenciyi spora çekmek, onların bu yolla genel eğitimlerini sağlamak.
- * Yeni maddi kaynaklar yaratmaya zorlamak
- * Mahalli idareleri ve yerel yönetimleri Okul Spor Kulüpleri aracılığıyla okula çekmek.
- * Okul sporuna devlet desteği sağlamak.

- * Performans (elit) sporu için kaynak akışını hızlandırmak ve artırmak.
- * Okul sporunu sadece "yarışma" anlayışından uzaklaştırmak.

3. Kapsam

"Okul Spor Kulüpleri" biçimindeki bir örgütlenme modeli; sadece ortaöğretim (lise ve den-gi) düzeyindeki okulları ve bu okullarda bulunan öğrenci, öğretmen, veli ve okul yöneticileri ile mahalli yöneticileri kapsamaktadır.

4. Yasal Statüsü

Mevcut yasal duruma göre spor kulübü kurma 2098 sayılı Dernekler Kanunu'nun 57. mad-desine göre olmaktadır (Resmi Gazete, 1983). İlk önce spor kulüplerinin kuruluşu bu yasa kapsamında çıkartılarak, hazırlanacak olan "**Spor Kulüpleri Kanunu**" doğrultusunda yönet-melik oluşturularak "Okul Spor Kulüpleri" de bu kanun kapsamında yasal statüye kavuşturul-malıdır.

5. Görevleri

1. Okullarda bütün öğrencilerin katılabileceği spor organizasyonlarını programlamak ve düzenlemek.
2. Yetenek tespiti yaparak, yetenekli ve ilgili öğrencilerin Okul Spor Kulüpleri'nde gelişimlerini planlamak ve onları yönlendirmek için gerekli kişi ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.

6. Organları

Okul Spor Kulüpleri şu organlardan oluşur;

1. Genel Kurul, 2. Yönetim Kurulu, 3. Denetleme Kurulu, 4. Danışma Kurulu

Bu organların görev, yetki ve sorumlulukları yasa koyucu tarafından yönetmelikle düzen-lenir.

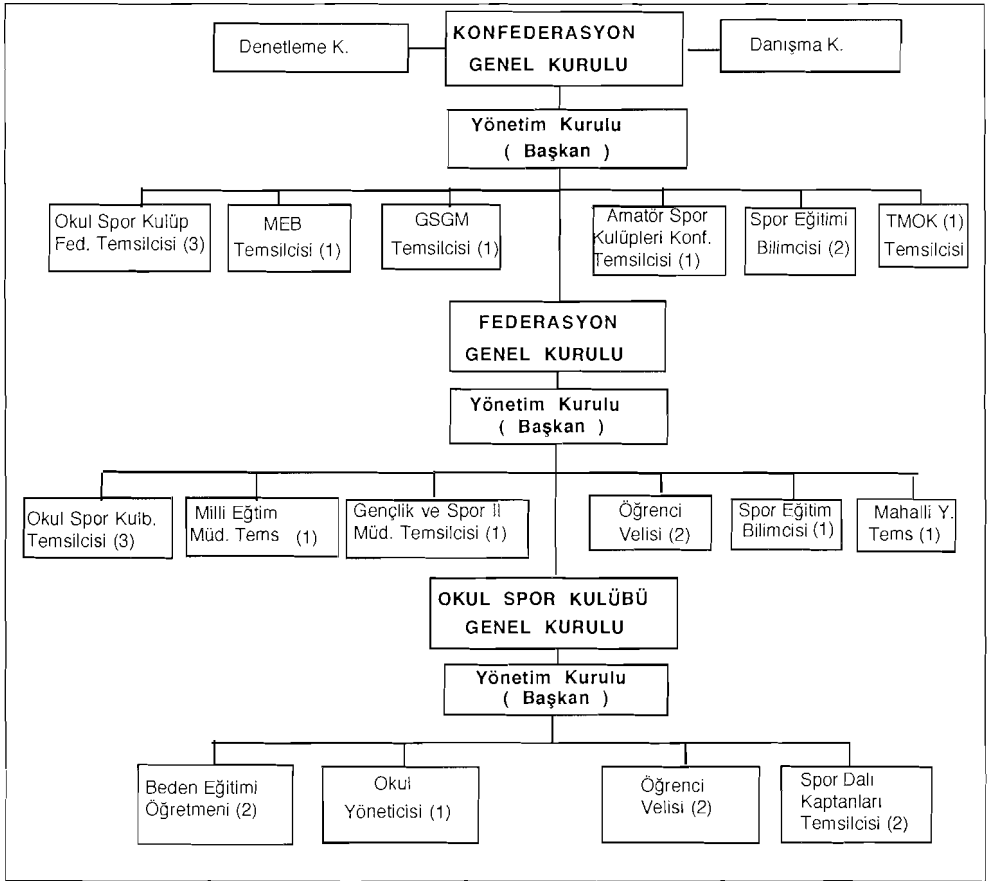
7. Teşkilatlanması

Bu model **Şekil 1**'de görüldüğü gibi "**Okul Spor Kulüpleri-Federasyon ve Konfederas-yon**" biçiminde teşkilatlanacak ve örgütlenecektir. Her okul bir "Kulüp" biçiminde adlandırılır. Her il "Federasyon" ve merkezi Ankara'da olmak üzere "Okul Sporları Konfederasyonu" oluş-turulur. Kulüp-Federasyon ve Konfederasyon'un organları seçimle oluşturulur. Ayrıca, Teşki-lat Şemasında da görüldüğü gibi okul sporunu ilgilendiren bazı kurum ve kuruluşlar da bu oluş-umda temsil edilmekte ve kararlara katılımı uygun görülmektedir.

8. Sporcu Akışı ve Organizasyonlar

Şekil 2'de gösterildiği gibi Okul Spor Kulüpleri kendi içinde lig usulü esaslarına bağlı ola-

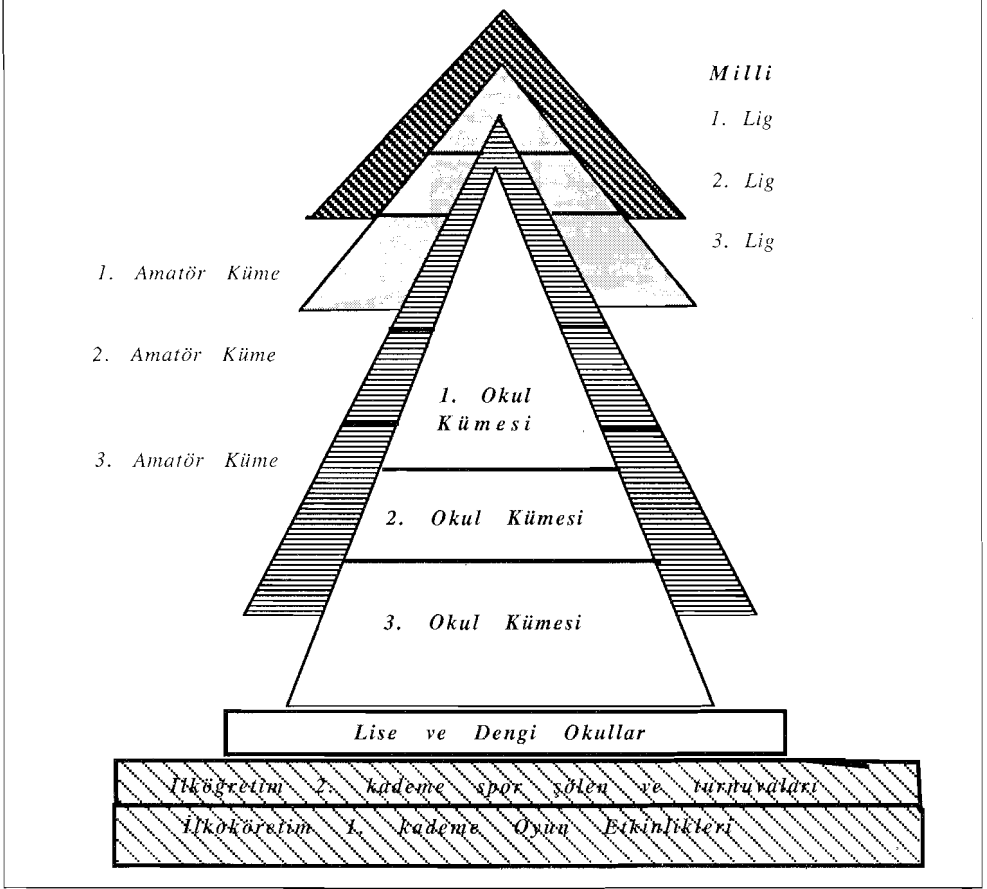
Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri

Şekil 1. Okul Spor Kulüpleri-Federasyon ve Konfederasyon Teşkilat Şeması

rak üç aşamalı olacak biçimde organize olacaklardır. Bunlar Şekil 2'de görüldüğü gibi yukarıdan aşağıya; "1. Okul Kümesi", "2. Okul Kümesi" ve "3. Okul Kümesi" biçimindedir. Daha sonra amatör spor kümeleri ve ligler, en uçta da milli takımlar olacak biçimde sporcu akışı sağlanacaktır. Bir üst kümeye çıkma ölçütü; Okul Spor Kulübü'nün okullararası yarışmalarda elde ettiği başarıya bağlıdır.

Bu kulüpler, amatör spor kulüpleriyle paralellik gösterecek, Okul Spor Kulübünde oynayan bir sporcu aynı zamanda amatör spor kulüplerinde de oynayabilecektir. Sporunun öne kesilmeyecektir. Okulunu bitiren sporcu öğrencinin okul kulübüyle ilişkisini kesmede kendi isteği esastır.

Şekil 2. Sporcü Akış Şeması ve Okul Kümelerinin Oluşturulması

9. Kulüp Kurma Ölçütleri

Her okul kulüp kurabilir. Ancak, alt yapısı ve olanakları yeterli olmayanlar "Okullar Ligi"nde üst kümeye çıkmada zorluk çekebilirler. Spor kulübü kurmayan okullar organizasyonlara katılamaz.

10. Üyelik

Okul Spor Kulüpleri'ne o okulda çalışan bütün öğretmenler, istekli veliler, spor dalı kaptanları asil üye olabilirler. Okulun bütün Öğrencileri doğal üye olarak kabul edilecek ve aidat ödeyeceklerdir. Bu konu; ilgili yönetmelikle düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Aicinena, S. (1992). Youth sport readiness: a predictive model for success. **The Physical Educator**, 49 (2), Spring, pp. 58-66.
- Alemdar, Ö. (1991). Çocuk ve spor. **Türk-Alman Diyaloğunda Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar**. (Ed: Atilla Erdemli). İstanbul: Maya Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.
- Binbaşoğlu, C. (1986). Ders dışı etkinliklerin niteliği, önemi ve değeri. **Çağdaş Eğitim Dergisi**, 14, 28-32.
- Bucher, C. A. (1987). **Management of Physical Education and Athletic Programs**. (9th Ed). Toronto: Times Mirror / Mosby College Publishing
- Çobanoğlu, Y. (1992). Çocuk eğitiminde spor olgusunun tarihsel gelişimi. **Eğitim Bilimleri Dergisi**. (Beden Eğitimi ve Spor Özel Sayısı). 1 (1): 19-21.
- DİE. (1994). **Milli Eğitim İstatistikleri "Örgün Eğitim 1991-1992"**. Başbakanlık, DİE Yayınları No: 1681. Ankara: DİE Matbaası.
- Ertürk, S. (1986). **Eğitimde Program Geliştirme**. (5. Baskı). Ankara: Meteksan Ltd. Şti.
- Gündüz, N. (1988). Ortaöğretim kurumlarında beden eğitimi ve spor etkinliklerini nasıl daha verimli ve işlevsel duruma getirebiliriz. **Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları**. Ankara: TED Yayınları No: 6. Şafak Matbaacılık. 219-224.
- Huizinga, J. (1995). **Homo Ludens 'Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme'**. İstanbul: Ayrintı Yayınları.
- İpşiroğlu, N. (1990). Çağdaş eğitimden ne anlıyoruz. **Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim**. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları No: 1. İstanbul: Doğan Ofset.
- Jewett, A.E., Balin, L. L., Ennis, C. D. (1995). **The Curriculum Process in Physical Education**. (2th. Ed.). WCB. C. Brown and Benchmark, Wisconsin: A Times Mirror Company.
- Kışlalı, A. T. (1989). Demokrasi eğitiminde öneriler. **Demokrasi İçin Eğitim**. Ankara: TED Yayınları No:13. Şafak Matbaacılık.
- Koçyiğit, F. (1992). Okul içi ve dışı sportif eğitim ortamına Bursa birimi itibariyle istatistikî açıdan bakış. **I. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi. 19-21 Aralık. 273-279.
- KOSGEB. (1992). **Türkiye İmalat Sanayinin İller Bazında Sektörel Göstergeleri**. (Ed: B. Mutlu Gökçesu; Servet Koçak). Ankara.
- Maffulli, N. (1992). The growing child in sport. **British Medical Bulletin**, Vol: 48, No: 3, pp. 561-68.
- Muratlı, S., Bülbül, H. (1992). Temel eğitimde spor organizasyonu üzerine yeni model araştırması. **Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknoloji Yüksekokulu Yayını, No: 3. Onlar Ajans ve Matbaacılık. 20-22 Kasım. 93-98.
- Nixon, John E. (1974). **An Introduction to Physical Education**. (Eighth Ed.). Toronto: W. B. Saunders Company.
- Orhun, A. (1992). Fair play okul sporunda bir eğitim ilkesidir. **Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bil-**

dirileri "20-22 Kasım 1992". Ankara: H. Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu Yayın No: 3, ss: 410-5.

Özcanoğlu, A. B. (1993). Ortaöğretimde Okul Spor Faaliyetlerine Katılımın Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimler Enstitüsü.

Özmen, Ö. (1976). **Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni**. (Belirsiz).

Pehlivan, Z. (1992). Ders dışı spor faaliyetlerinde beden eğitimi öğretmeninin yeri ve önemi. **I. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi. 19-21 Aralık. 249-55.

Resmi Gazete. (1983). **Dernekler Kanunu**. Kanun No: 2098, Tarih: 7.10.1983, Sayı: 18184.

Resmi Gazete. (1989). **İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Ders Dışı Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**. Tarih: 8 Kasım 1989, Sayı: 20336, ss. 24-8.

Resmi Gazete. (1991). **Okul Spor Kolları Yönetmeliği**. Tarih: 1 Nisan 1991, Sayı: 20832.

Resmi Gazete. (1992). **Kalkınmada Öncelikli Yörelere Yönetmeliği**. Tarih: 16 Ekim 1992, Sayı: 21377, ss: 12.

Robbins, S. G. (1990). Physical education in Canadian schools. **Journal of Physical Education, Recreation and Dance**. Vol: 63, No: 2, pp. 34-38.

Salk, L. (1990). **Bebeklikten Yetişkinliğe Çocuğun Duygusal Sorunları**. Remzi Kitabevi. (4. Baskı). İstanbul: Evrim Matbaacılık Ltd. Şti.

Suits, B. (1995). **Çekirge "Oyun, Yaşam ve Ütopya"**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Sümbüloğlu, K ve Sümbüloğlu, V. (1993). **Biyoistatistik**. Ankara: Özdemir Yayıncılık Ltd. Şti.

Sümer, R. (1983). Futbolumuzdaki spor. **Spor Yorum**. 1983(5), s: 31.

Varış, F. (1988). **Eğitimde Program Geliştirme (Teori ve Teknikler)**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayın No: 157. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Woolfolk, A. E. (1998). **Educational Psychology**. (7th Ed). USA Boston: Allyn and Bacon.

Yavuzer, H. (1992). **Çocuk Psikolojisi**. Remzi Kitabevi. Ankara: Evrim Matbaacılık Ltd. Şti.